

BUCAREST EN 1906

Repere iconografice (1907 - 2007)

Mihai Petru Georgescu

Două au fost aparițiile editoriale memorabile, spre bucuria împătimiților “întrale Bucureștilor”, lansate cu ocazia *Târgului de Carte Bookfest 2007*: ediția a II-a DIN BUCUREȘTII TRĂSURILOR CU CAI de Paul Emil Miculescu (include, la sugestia noastră, și articolul *Evadări recreative în Bucureștiul de altă dată*, text publicat în revista *Arhitectura*, an XX, nr.7, 1972, alături de o selecție de fotografii și portrete de familie ce se adaugă desenelor autorului de la prima ediție) datorată editurii Vremea, prin grija arh. Sandu Miculescu, precum și prima versiune română a deja clasicului BUCAREST EN 1906 a lui Frédéric Damé, apărută la editura Paralela 45, în seria “Cartea de București” coordonată de Adrian Majuru.

Alături de *Histoire de la Roumaine contemporaine depuis l'avènement des princes indigènes jusqu'à nos jours (1822-1900)* – Paris, Félix Alcan Editeur, 1901, *Bucarest en 1906* încununează experiența autorului de peste un deceniu în editarea *Annuaire*-ului de Bucarest (începând din anul 1874), respectiv *Annuaire*-ului de Roumanie. Cartea apare postum (1907), de sub teascurile tipografiei Socec & C-ie (imaginea acesteia figurează în volum la pag. 600, respectiv 571 în vers. română; clădirea acesteia împreună cu cea alăturată, a librăriei, vor fi transformate ulterior în celebrele “Galerii Lafayette”, în prezent *Galeriile Victoria S.A.*), în condiții grafice de excepție (hârtie cretată, cuprinzând 569 de ilustrații). Numărul mare de ilustrații a dus și la erori astfel încât 12 dintre ele se repetă identic sau cu modificări irelevante pentru subiectul cărții. În lipsa unei erate le menționăm:

1. Mănăstirea și podul Mihai Vodă la 1793 (acuarela de W.Watts după Luigi Mayer) apare atât la pag. 44 cât și la pag.222 (imaginea nu se regăsește în vers. română).
2. I.C.Brătianu (cu mențiunea ministru de finanțe 1866) figurează la pag. 93 și, într-o altă fotografie, la pag.116, în calitate de prim-ministru (1876 - 1888).
3. Reședința lui Alexandru G.Florescu de la pag.127 se regăsește și la pag.562.
4. Mihail G.Cantacuzino apare în două posturi: în biroul său (pag.165) și într-un portret cu specificarea 1905-1907 (perioadă în care a fost primar al Bucureștiului), la pag.173.
5. G.Gr.Cantacuzino - primar al Capitalei în perioada 1869 – 1870 (pag.168), re apare (pag.434) la capitolul *Ministerului de Interne*.
6. C.A.Rosetti – același portret (cu mențiunea 1877, an în care ocupă funcția de primar al Capitalei), se găsește atât la pag. 169 cât și la pag. 433, fără altă specificare.

7. George Manu apare, în civil, la pag. 169 (cu mențiunea colonel, 1874 – 1877), la paragraful dedicat consiliului municipal; aceeași fotografie o vedem și la pag. 499 (cu mențiunea general) în contextul capitolului *Ministerul de Război*.
8. Reședința G. Assan (două imagini): a) la pag. 243 - o vedere dinspre piața Al. Lahovari (idem pag. 570); b) la pag. 244 - vedere dinspre grădină (idem pag. 570).
9. Casa ing. Elie Radu de la pag. 285, cu ortografierea incorectă a numelui - Ilie Radu (ca și în cazul portretului acestuia de la pag. 233; greșeală preluată și în vers. română), se poate vedea și la pag. 563 sub un unghi mai generos (cu numele proprietarului ortografiat corect).
10. În instantaneul din str. Doamnei (pag. 381) apar magazinele “Jacques Gold” și “William Smith” menționate ca atare doar în legenda imaginii de la pag. 622.
11. Banca de Credit Român (pag. 603) își avea sediul în Palatul Societății Generale de Asigurări “Națională” (pag. 610), la intersecția străzii Smârdan cu Doamnei.
12. Un caz aparte îl reprezintă fotografia avocatului Atanasovici (Athanasovici Vladimir, vezi *Anuarul Bucureștilor* – 1906, p. 331) ce se află reprodușă pe două pagini alăturate: 495, respectiv 497. Este singura imagine eliminată succesiv, astfel încât pe lângă exemplarul descris mai sus (A) există încă două variante (nu le putem numi tiraje deoarece pagina de titlu este identică în toate cele trei cazuri, fără specificarea unei alte ediții): B) fotografia lui Atanasovici de la pag. 497 a fost înlocuită cu cea a lui Jacque Negrutzi (Iacob Negruzzi - cunoscutul junimist fiind profesor de drept comercial la Universitatea din Iași și București); C) în cea de-a treia variantă este eliminată fotografia lui Atanasovici și de la pag. 495 fiind preferată cea a lui Greceanu (?!). Situațiile de mai sus aparțin capitolului *Ministerul de Justiție* (un exemplar de tip C a stat și la baza vers. române).

O altă greșeală tehnoredacțională (lipsa paginii de *Cuprins*) a făcut posibilă amputarea unor exemplare (pag. 549 – 640, începând cu capitolul XIII – *Les juifs*), cunoscute în lumea bibliofililor, unele dintre acestea având chiar legătură de epocă.

În cazul imaginii de la pag. 117 cu legenda: *Maisons nouvelles du Boulevard Colțea* fotografia a fost greșit localizată, în realitate fiind vorba de strada Corabia (denumirea actuală este Georges Clemenceau); imobilul de la nr. 4 – prim-planul fotografiei, a fost demolat, iar pe amplasamentul său, în perioada interbelică, s-a construit o casă cu 6 niveluri; cel din fundal, respectiv de la nr. 6, este neschimbat exceptând inscripția **Casa de Modă** de pe frontispiciu, adăugată după anii ‘70.

La pagina 96 numele lui Emanoil (Manolache) Costache Epureanu a fost greșit ortografiat *Manolake K. Iepureanu* atât în text cât și în legenda fotografiei, formulare preluată și în vers. română.

La pagina 223 legenda imaginii face în mod eronat referire la un pod de piatră peste

Dâmbovița, cel din imagine fiind unul metalic.

La pagina 618 imaginea magazinului *Au bon marché* din str. Lipscani nr.60-62 (în prezent nr. 72-74), are proprietarul greșit identificat, în persoana lui Al. Assan, în realitate fiind vorba de Al.Hassan (eroarea se regăsește și în text la pag.616).

În realitate fiind vorba de strada Corabia – „...la doi pași de Palatul Regal, strada Corabia, astăzi una dintre cele mai cochete din oraș...” (vers. română pag.105), peste drum de casa C.C.Arion (vezi pag. 569, respectiv 540 în vers. română); denumirea actuală este Georges Clemenceau.

Coincidență sau nu, vers. română a lucrării *Bucarest en 1906* apare la 100 de ani după ediția originală. Un veac în care peste oraș și locuitorii săi și-au pus amprenta două războaie mondiale, două cutremure de pământ majore, două dramatice schimbări de regim - cu megalomania aferentă fiecăruia: naționalizări, confiscări, demolări, sistematizări, exproprieri de utilitate publică, consolidări/ "renovări"/ reamenajări, retrocedări etc. Toate acestea la un loc ne determină să avem o privire partizan-nostalgică asupra subiectului, firească oricărui locuitor al urbei.

Numărul mare de ilustrații ne-a oferit șansa să observăm, imagine cu imagine, casă cu casă, evoluția/ involuția aspectului Capitalei, demers concretizat sub forma unui opis conținând cele 569 de imagini ale cărții (vers.română rezumându-se la 491) cu note, încercând să surprindem elementele distinctive fiecărui caz în parte: localizarea imobilului – denumirea actuală a străzii, numărul aferent și destinația acestuia (acolo unde a fost posibil); arhitectul și anul edificării; circumstanțele îndepărtării acestuia (unde era cazul); identificarea autorilor, tehnicilor și a titlurilor stampelor ce ilustrează cartea. Astfel, specificarea *phot.de l'auteur* (aceasta nu s-a păstrat și în vers. română) în cazul a 31 dintre fotografiile ce însoțesc ediția originală, a constituit un argument în plus în abordarea punctuală a fiecărei imagini în parte.

Fără a epuiza subiectul, câteva exemple se impun:

În ediția *Socec* au fost incluse 5 acuarele de Amedeo Preziosi fără specificarea numelui artistului (neamintit nici în vers.română):

1. **Biserica Stavropoleos** (1868) la pagina 53 (51 în vers. română);
2. **Vizita domnitorului Carol I la schitul Sf. Gheorghe din Buzău** (1868) la pagina 91 (omisă din vers. română);
3. **Poștalionul domnesc** (Cotroceni - 1868) la pagina 107 (omisă din vers. română);
4. **Piață din București** (1868) la pagina 115 (104 vers. română);
5. **Vizita domnitorului Carol I la mănăstirea Pasărea** (1869) la pagina 396 (381 în vers. română).

Un număr mare de ilustrații preluate după *Istoria Bucureștilor* de Ionescu-Gion apar în vers.română fără specificarea provenienței acestora (nici în vers. originală nu sunt toate consemnate):

- La pagina 53 (pag. 51 în vers.română) apare portretul lui Apostol Băcanul (sec. XVIII), fără nici o explicație; aceasta o găsim în Ionescu-Gion, la pag. 461: "...ctitor la biserica Bradu – Staicu, rudă, desigur, cu Staicu Neguțătorul". Imaginea acestuia din urmă se află la pag.67 (pag. 62 în vers.română).
- situație similară întâlnim în cazul portretului votiv al lui Constantin Cojocarul împreună cu fiul său (pag. 68, respectiv 62 în vers. română), fără precizarea că acesta este ctitor la biserica Sf.Constantin (vezi Ionescu-Gion, pag.465).
- Str. Cosma, pe care se afla reședința secretarului general al Ministerului Afacerilor de Externe, Alexandru G.Florescu (pag. 127, respectiv pag.115 în vers. română), a fost greșit identificată în vers. română cu str. Biserica Amzei; în realitate este vorba despre str. Henri Coandă (nr.22). În clădire funcționează astăzi *Institutul Goethe*.
- Aceeași corecție – str. Henri Coandă, se impune și în cazul casei colonelului P.Macca (pag. 129, respectiv pag. 116 în vers. română), de la nr.17 (în prezent nr.11). Clădirea aparține Academiei Române, respectiv *Institutului de Arheologie*.
- Nu sunt puține situațiile în care clădiri cu valoare arhitecturală certă, situate de preferință în zona centrală a orașului, au devenit sedii ale reprezentanțelor diplomatice. Spre exemplu:
- Reședința Sava Șomănescu (pag. 124, respectiv pag.112 în vers. română) este sediul *Ambasadei Republicii Socialiste Vietnam* (str. acad. C.A.Rosetti nr.35).
- Casa D. Cuculi (pag. 128, respectiv pag.116 în vers. română) este în *prezent Reședința ambasadorului Japoniei în România* – str. Jules Michelet nr.8.
- Reședința Elena Kretzulescu (pag. 148-149, respectiv pag.134-135 în vers. română), arh. P. Antonescu (1902-1906), fost muzeu de artă religioasă în perioada interbelică, este sediul *Organizației UNESCO*, Calea Știrbey-Vodă nr.39.

- Casa lui N.Filipescu (pag. 154, respectiv pag. 140 în vers. română), adăpostește *Consulatul SUA*, str. Batiște, nr.13.
- Reședința Em.Lahovari (pag. 183, respectiv pag.169 în vers. română), este sediul *Ambasadei Republicii Indonezia*, str. Orlando nr. 10.
- În reședința M.Blank din str. Dionisie (pag. 284, respectiv pag. 263 în vers. română) funcționează *Ambasada SUA*, str. T.Arghezi nr.9.
- Există și cazuri simetrice: fosta reședință a Ambasadei Austro-Ungariei (pag. 294, respectiv pag.282 în vers.română), str. Vămii - în prezent Dem. I.Dobrescu. Clădirea grav afectată cu ocazia evenimentelor din 1989 (an până la care a funcționat aici unul dintre sediile Securității Statului), a fost renovată (supraînălțată) păstrându-se fațada originală (astăzi *Blocul UAR*).
- Alte clădiri adăpostesc în prezent diverse instituții culturale:
- Palatul G. Gr. Cantacuzino (pag. 122, respectiv pag.111 în vers. română), din Calea Victoriei nr.141, în perioada interbelică – președenția Consiliului de Miniștri, în prezent *Muzeul Național "George Enescu"*.
- Casa lui Take Ionescu (pag. 123, respectiv pag.112 în vers. română), str. Cătuș nr. 25 – denumirea actuală Tache (!) Ionescu, aparține Academiei Române, aici desfășurându-și activitatea *Institutul de Etnografie și Folclor "Constantin Brăiloiu"*.
- Casa Monteoru din Calea Victoriei nr. 115 (pag. 130, respectiv pag.117 în vers. română) este sediul *Uniunii Scriitorilor din România*.
- Casa P.S.Aurelian din str. Luminei nr. 24 (pag. 137, respectiv pag.124 în vers. română) adăpostește *Liceul Francez "Anne de Noailles"* – str. g-ral Christian Tell nr.22.
- Reședința Ion Lahovari (pag. 144, respectiv pag.130 în vers. română), în prezent localul *Cambridge School* din Calea Dorobanților, nr. 39.
- Casa Dimitrie Sturdza din str. Mercur nr. 13 (pag. 145, respectiv pag.131 în vers. română) – astăzi *Librăria "Cărturești"*, str. pictor A.Verona nr.13.
- Casa Melic (în original *Vielle maison boyard*, pag.186) din str. Spătarului adăpostește *Colecția Pallady* a Muzeului Național de Artă al României.
- La Palatul Mogoșoaia (pag. 383, respectiv pag.369 în vers. română) restaurat prin grija pincipesei Martha Bibescu (arh. G.M.Cantacuzino) își desfășoară în prezent activitatea *Centrul Cultural al Palatelor Brâncovenești – Mogoșoaia*.
- Vechiul local al Poștei – *La nouvelle poste* pentru 1906, sintagmă preluată *ad litteram* și în vers. română (pag. 440, respectiv pag.422 în vers. română), datorat arh. Al. Săvulescu (1899 – an inscripționat pe edificiu), situat în Calea Victoriei nr. 12 adăpostește colecțiile *Muzeului Național de Istorie al României* precum și *Muzeul Național Filatelic*.
- Reședința I.Grădișteanu, str. Romană nr.1, colț cu Calea Victoriei (pag. 562, respectiv pag. 532 în vers. română), arh. Alexandru Băicoianu, 1897 – an inscripționat pe clădire, în prezent *Centrul Cultural România – China*, str.

N.Iorga nr.1.

- Casa dr.Dimitrie D.Gerota (pag. 582, respectiv pag.557 în vers. română) de la nr.9 al străzii ce în prezent îi poartă numele, a adăpostit până recent *Centrul Cultural American*.
- Magazinul Jacques Gold (pag. 622, respectiv pag.593 în vers. română) de pe str. Doamnei nr.23 (1884 – an inscripționat pe clădire) a devenit "*Antic Ex libris - Doamnei*".

Dintre fotografiile ce nu se regăsesc în vers. română (vezi pag. 551, 553, 555, cap. XIII - *Les juifs*) trei dintre ele reproduc pietre tombale din cel mai vechi cimitir israelit (una din pietrele funerare fiind datată 1682), situat în str. Sevastopol - corespunzător astăzi nr.13-17. Cimitirul a fost închis în anul 1864, ulterior desființat (1942-1944) prin deshumarea osemintelor și dislocarea pietrelor tombale, ocazie cu care unele s-au degradat sau au dispărut cu totul.

În spiritul lucrării, versiunea română ar fi putut include și alte imagini pe lângă cele din ediția originală, unele dintre ele fiind sugerate chiar de autor:

"Datorat marelui talent al arhitectului P.Antonescu și gustului remarcabil pentru stilul românesc, vom putea vedea înălțându-se curând, pe bulevardul Elisabeta, Ministerul Lucrărilor Publice" (actualmente *Primăria Municipiului București*)— citat preluat din vers. română, pag. 537.

"Să-l mai menționăm și pe V.G.Ștefănescu.....În prezent se construiește, după planurile sale, un splendid edificiu în spirit românesc, amplasat la Șosea și care va fi Muzeul Mineralogic" (*Muzeul Național Geologic* de astăzi) —vers. română, pag. 538.

O a doua ediție a cărții (în limba română) ar fi oportun să includă și nomenclatorul străzilor bucureștene de la 1906, cu denumirea actualizată; sub aspectul prezentării grafice, aceasta ar trebui să fie pe măsura originalului.

Bibliografie

Bacalbașa, Constantin, *Bucureștii de altă dată*, vol.III (1885-1888), ediție îngrijită de Tiberiu Avramescu, București, Editura Albatros, 2000, 368p.

Celac, Mariana; Carabela, Octavian; Marcu-Lapadat, Marius, *București arhitectură și modernitate un ghid adnotat*, București, Editura Arcub & Simetria, 2005, 179p.

Corbu, C.,Adrian, *Bucureștii vechi, documente iconografice*, București, Editura Cartea Românească, f.a.

Cornel, T. și Argehezi T., *Figuri contemporane din România*, București, 1911.

Crutzesu, Gheorghe, *Podul Mogoșoaiei, povestea unei străzi*, prefața de Eugen Barbu, note de Virgiliu Teodorescu, București, Editura Meridiane, 1986, 366p.

Datu, Iordan, *Sub semnul Minervei*, București, Editura Universal Dalsi, 2000, 300p+4 f.il.

Ionescu, Adrian-Silvan, *Preziosi în România*, București, Editura Noi Media Print, 2003.

Ionescu, Grigore, arh., *București. Ghid istoric și artistic*, București, 1938.

Ionescu – Gion, Gheorghe I., *Istoria Bucureștilor*, București, Editura I.V.Sococ, 1899, 818p.

Marsillac, Ulysse de, *Bucureștiul în veacul al XIX-lea*, prefață, note și antologie de ilustrații de Adrian – Silvan Ionescu, București, Editura Meridiane, 1999, 302p.+12 f.il.

Rosetti, Dim. D., *Dicționarul contemporanilor*, București, 1897.

Stoica, Lucia; Ionescu-Ghinea Neculai & colab., *Atlas – Ghid, Istoria și arhitectura lăcașurilor de cult din București*, vol.I – *Tabele și planuri*, București, Editura Ergorom'79, 1999, 210p.

Stoicescu, Nicolae, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, București, Editura Academiei, 1961, 364 p.

Țicu, Gabriela; Gorun, Edith, *Monumente funerare de rit mozaic din București*, Materiale de Istoriografie și Muzeologie, vol.XV, p.153-159 – Muzeul Municipiului București, 2001.

****Anuarul Bucureștilor (Carol Göbel) pe anul 1906 ediția XVI*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbel, s-sor Ion St. Rasidescu, 1906, 468 + 20 + 8.

****Anuarul General al Presei Române pe Anul 1907*, Editori – proprietari: Victor Anestin și M.Faust Mohr București, 1906, 176 + 16.

****Arhitectura nr. 3-4/91*.

****Arhitectură Bucureșteană secolul 19 și 20*, București, Editura Simetria, 2000, 59p.

****Bibliografia românească modernă 1831-1918*, vol.II (D-K), București, Editura Științifică și Enciclopedică & Societatea de Științe Filologice din România, 1986, 896p.

****România – Anuar general* – ediția 1909, București, editor Nic.I.Anastasescu.

SUMMARY

Two issues concerning Bucharest were launched at the 2007 Bookfest fair, Paul Emil Miclescu's writing „Din Bucureștii trăsurilor cu cai”, and Frédéric Damé, „Bucarest en 1906”. The article signals several errors occurring in Damé's book.

